

VERDEELD KONINKRIJK ~ Samenvatting

door Paul Comenencia

Het boek [Verdeeld Koninkrijk](#) is een persoonlijke capita selecta uit de totstandkoming van de autonomie van de voormalige Nederlandse Antillen en uit de ontwikkelingen die geleid hebben tot de in 2010 van kracht geworden nieuwe rechtsorde. Tegelijkertijd is het een pleidooi voor nieuw elan in de Koninkrijksrelaties, gericht op een voorspoedige toekomst voor de respectievelijke rijkdelen. Uitgangspunt is dat de - uit 1634 daterende - band tussen Nederland en de eilanden van de voormalige Nederlandse Antillen de uitkomst is van een historische ontwikkeling die gelopen is zoals die gelopen is, in de eerste plaats omdat Nederland dat zo wilde en voorts omdat, gaandeweg, ook de bevolking van de eilanden een voorkeur ontwikkelde voor een toekomst binnen het Koninkrijk der Nederlanden.

Het in 1954 overeengekomen (oorspronkelijk met Indonesië in gedachten ontworpen) Statuut voor het Koninkrijk was, om met Oostindie en Klinkers te spreken, “niet alleen een opmerkelijk bewijs van Antilliaanse en Surinaamse aspiraties, maar ook van de Nederlandse bereidheid hierop in te gaan”. In de daarop volgende decennia is veel gebeurd en veranderd. Op de eilanden, in Nederland en in de rest van de wereld hebben zich veel ontwikkelingen voorgedaan die, al zijn die niet overal even goed bijgehouden, dringend vragen om een nieuwe benadering van elkaar en van vraagstukken van gemeenschappelijk belang.

Dat de Nederlandse Antillen, als staatkundige constellatie, uiteindelijk uit elkaar viel, kwam door een foute start (zonder een adequate oplossing voor de Arubaanse kwestie), door decennialange ontkenning van constructiefouten en door het uitblijven van de noodzakelijke Nederlandse en Antilliaanse investeringen in de ontwikkeling van een nationale identiteit en in vergroting van cohesie tussen de -ver uit elkaar gelegen- eilanden met de Nederlandse koloniale band als enig gemeenschappelijk kenmerk.

Sinds de herstructurering, per oktober 2010, bestaat het Koninkrijk uit vier autonome landen en zijn drie van de zes eilanden van de voormalige Nederlandse Antillen opgenomen in het Nederlandse staatsbestel. De problemen zijn daarmee echter niet opgelost. Steeds duidelijker wordt dat de voornaamste problemen van de eilanden niet alleen op staatkundig gebied lagen. Ook aspecten als extreme eilandelijke kleinschaligheid belemmeren een voorspoedige ontwikkeling.

Decennia na de dekolonisatiegolf die in de jaren '50 van de 20ste eeuw leidde tot staatkundige onafhankelijkheid van veel koloniale bezittingen, is het inzicht gegroeid dat de van niets of niemand afhankelijke soevereine staat niet bestaat. Vooral kleinere landen zijn veel meer gebaat bij het meedoen in grotere verbanden en daarbinnen bescheiden invloed uitoefenen dan bij het bewaken van eigen autonomie terwijl hun lot toch door andere, grotere spelers wordt bepaald. Dit is niet anders voor de zes eilanden van de voormalige Nederlandse Antillen, die deel uitmaken van het groter verband van het Koninkrijk der Nederlanden en de status hebben van LGO (landen en gebieden overzee) van de Europese Unie.

Ofschoon niets de Caribische rijkdelen belet om uit het Koninkrijk te stappen als hun bevolking daartoe zou kiezen, mag men zich, gelet op het bovenstaande, afvragen wat voor zin het heeft voor kwetsbare microstaatjes als Aruba, Curaçao en Sint Maarten om zich af te scheiden van het Koninkrijk als zij vervolgens toch het risico lopen verstrikt raken in een web van andere, geopolitieke of (particuliere) economische belangen. Vandaar de suggestie aan pragmatisch ingestelde Caribische rijkdelen en een meer inclusief en strategisch denkend Nederland om samen te concluderen dat onze gemeenschappelijke toekomst voorlopig het beste gediend is met een hecht Koninkrijksverband, met wortels in zowel Europa als het Caribisch Gebied.

Op dezelfde manier doorgaan, is in ieder geval geen optie. Met de sterk gewijzigde publieke en politieke opinie in Nederland en de voortschrijdende integratie van Nederland in de Europese Unie, is het tijd voor de Koninkrijkspartners om met elkaar duidelijke keuzes te maken voor de toekomst, wil men

voorkomen dat de rijkdelen onbewust, ongewild van elkaar afdrijven. Randvoorwaarde voor een gemeenschappelijke toekomst is wel een gedeelde visie en een goede, gezonde verstandhouding tussen (bestuurders en parlementariërs van) de landen van het Koninkrijk. En dat vergt, van alle betrokkenen, opnieuw investeren in en goed onderhouden van lang verwaarloosde formele banden en persoonlijke contacten.

Aan de hand van meerdere bronnen, volgt hier een opsomming van bekende en minder bekende aanbevelingen hiertoe:

- Acceptatie door alle Koninkrijkspartners dat bepaalde problemen inherent zijn aan de ligging, fysieke gesteldheid en extreme kleinschaligheid van de eilanden, met andere woorden: van blijvende aard zijn en dus onderwerp van aanhoudende zorg op Koninkrijksniveau dienen te zijn.
- Open staan voor differentiatie, maatwerk en dus flexibiliteit in toepassing van het Statuut met het oog op een moderne vormgeving van de relaties binnen het Koninkrijk.
- Meer thema's op Koninkrijksniveau aanpakken en oplossen, zoals: onderwijs, cultuur, veiligheid, werkgelegenheid, zorg en duurzaamheid, allemaal thema's die de inwoners van de landen van het Koninkrijk direct raken en samen met goed resultaat kunnen worden aangepakt, als de politieke wil er van alle kanten is.
- Elkaar geregeld opzoeken, permanent in gesprek blijven, met betrokkenheid van alle lagen van de bevolking, inclusief jongeren, gefaciliteerd door, bijvoorbeeld, een onder verantwoordelijkheid van de voorzitter van de Rijkswinsterraad opererend, Koninkrijkssecretariaat dat, in alle rijkdelen gespreksthemas kan agenderen en het debat en dialoog kan stimuleren.
- Meer uitwisseling van expertise, vanuit de gedachte dat iedereen van elkaar kan leren, ook Nederlandse partners van hun Caribische collega's.
- Meer gebruik maken van de door het Statuut geboden mogelijkheid voor Caribische interventies in de Staten-Generaal.
- Versterking van de Caribische vertegenwoordigingen (kabinet geïmmandateerde minister) in Den Haag, zijnde cruciale spelers in de behartiging van de landsbelangen en het helpen onderhouden van de contacten.

De conclusie is dat de verantwoordelijkheid voor het succes van het Koninkrijk niet alleen bij de Caribische rijkdelen ligt. Bijna 400 jaar gezamenlijkheid schept verplichtingen, ook aan Nederlandse kant. Maar, zolang de eilanden –hetzij permanent of als overgang naar een volgende fase- bij het Koninkrijk willen blijven horen, hebben zij wel het grootste belang bij het voorkomen van verdere versraling van de relatie. Veel tijd om hieraan te werken is reeds verstreken. Maar er is nog van alles mogelijk mits we geen tijd meer verliezen.

In aanvulling op de hoofdtekst, treft de lezer, verspreid door het boek, drie intermezzo's (kaders), die, kort, de volgende thema's bespreken: de vroege geschiedenis van de Arubaanse afscheidingswensen, de hobbelige weg naar een rijksgeschillenregeling en de banden van de zes eilanden met de Europese Unie.

Voor een volledige studie van de sociale en politiek-staatkundige ontwikkeling van de Caribisch rijkdelen, zij verwezen naar de lijst van geraadpleegde bronnen.

Paul Comenencia, [Verdeeld Koninkrijk](#). Utrecht: Eburon, 2020.